

FAGUTVIKLING

Gonoré øker kraftig blant norske kvinner

Gonoré er på fremmarsj i Norge. Hvis utviklingen fortsetter, ligger det an til mer enn 3000 gonorétilfeller i 2023, hvorav 1000 tilfeller blant kvinner.

Elin Kristine Gjennestad

Sykepleier

Olafiaklinikken, Oslo universitetssykehus

Åse Haugstvedt

Overlege

Olafiaklinikken, Oslo universitetssykehus

Atferd

Gonoré

Diagnostikk

Epidemiologi

Forebyggende behandling

Sykepleien 2023;111(91619):e-91619

DOI: [10.4220/Sykepleiens.2023.91619](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2023.91619)

Hovedbudskap

Menn som har sex med menn, har lenge vært den subpopulasjonen som har størst risiko for å få gonoré. Men nå ser vi en kraftig økning blant unge kvinner. Over 50 prosent av kvinnene opplever ingen symptomer og vet derfor ikke at de er smittet. Helsepersonell har en viktig oppgave med å spre informasjon om hvordan gonoré smitter og hvordan man best kan beskytte seg. Helsemyndighetene bør også komme på banen igjen med holdningskampanjer for å øke bruken av kondom ved tilfeldig sex.

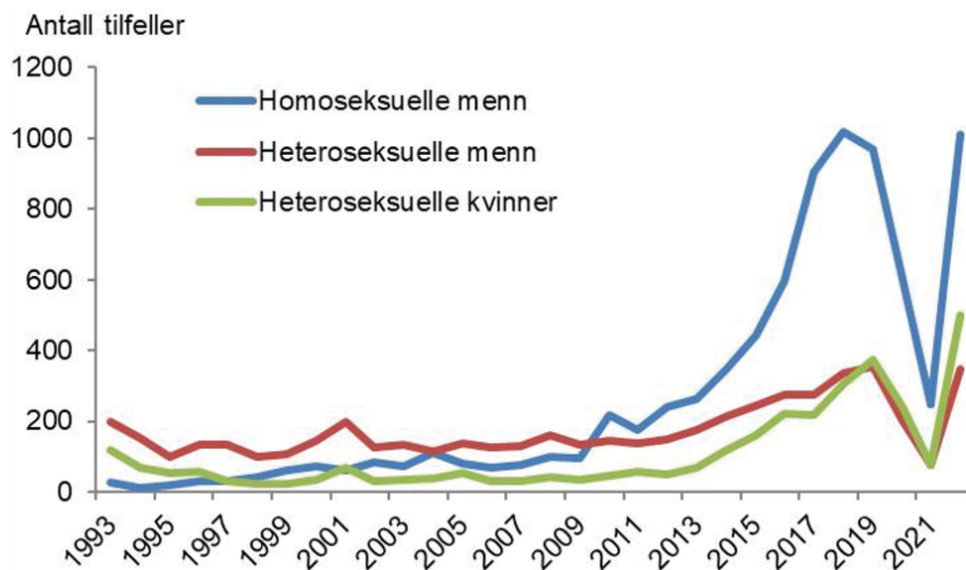
Rett etter andre verdenskrig og på midten av 70-tallet var det høy forekomst av gonoré i Norge (1, 2). Fra kondomkampanjene i Norge på 70-tallet lød det: «I natt får 36 nordmenn gonoré» (3). Opp mot 15.000 nordmenn fikk påvist gonoré i 1975 og 1976 (2), trolig på grunn av den seksuelle frigjøringen og tilgangen på p-piller.

Helsemyndighetene så seg nødt til å ta grep. Bedre behandlingsmuligheter, smittesporing og økt kondombruk på grunn av hiv-epidemien bidro nok til at Norge var et av de første landene i verden som reduserte forekomsten av gonoré.

Antall tilfeller har økt etter covid

Gonoré ble nesten utryddet i Norge med kun et par hundre tilfeller årlig på slutten av 90-tallet og starten av 2000-tallet. Fra 2010 økte gonoré betydelig blant menn som har sex med menn. For menn som har sex med kvinner, og kvinner som har sex med menn eller kvinner, så man en økende tendens fra 2012 (se figur 1) (4).

Figur 1. Meldte gonorétilfeller

Gonorétilfeller meldt MSIS 1993–2002 etter diagnoseår, smittemåte og kjønn.
Kilde: Folkehelseinstituttet

Økningen skyldtes trolig redusert bruk av kondom på grunn av mindre frykt for hiv. Under covid-pandemien sank forekomsten, men nå ringer alarmklokkene på nytt. Gonoré er på fremmarsj igjen, og denne gangen spesielt blant unge kvinner. I starten av mars 2023 er antall smittede kvinner nesten fem ganger så høyt som det totale antall smittede kvinner i hele 2003. Og russetiden har ikke engang begynt (se tabell 1) (5).

Tabell 1. Diagnostiserte gonorétilfeller

Kjønn	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ikke kjent	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kvinne	35	37	52	31	30	41	34	47	56	51	68	118	161	220	218	307	376	239	130	499	174
Mann	206	227	226	205	208	260	235	365	314	394	438	564	690	876	1181	1352	1328	806	425	1358	277
Totalt	241	264	278	236	238	301	269	412	370	445	506	682	851	1096	1399	1659	1704	1045	555	1857	451

Antallet diagnostiserte tilfeller de siste 20 årene fordelt på kjønn (per 01.03.2023).
Kilde: Folkehelseinstituttet

Gonoré smitter lett

Gonoré forårsakes av bakterien *Neisseria gonorrhoeae* og har vært kjent siden antikken. Frem til gonokokken ble identifisert i 1879, trodde man at gonoré og syfilis var samme sykdom. Mennesket er eneste reservoar for gonokokkene (1, 2, 6). På folkemunne ble gonoré kalt «dryppert» eller omtalt som «å pisse piggråd».

Gonoré har høy smittsomhet. Overføringsmåten kan være via direkte kontakt mellom orale, genitale og anale slimhinner. Eller indirekte via sexleketøy og fingre med infisert sekret. Transmisjonsraten er anslått til cirka 50–70 prosent for kvinner og 20–30 prosent for menn (1, 2, 6).

Symptomene på gonoré varierer.

Symptomene på gonoré varierer. Ved genitale infeksjoner vil 50 prosent av kvinnene oppleve lite eller ingen symptomer, mot 10 prosent hos menn. De vanligste genitale symptomene er gulgrønn utflod og dysuri, som betyr smertefull vannlating.

Infeksjoner i hals eller anus gir som regel lite eller ingen symptomer hos begge kjønn, men kan ved anal infeksjon gi smerter, ubehag, utflod og/eller blod (1, 2, 6).

Ubehandlet gonoré kan gi alvorlige komplikasjoner

Gonoré er i utgangspunktet enkelt å behandle, men bakterien har en eksepsjonell evne til å utvikle resistens. Sakte, men sikkert er den blitt resistent mot gjeldende antibiotika. Vi frykter at gonokokkene skal blir resistente mot dagens behandling, som er med Ceftriaxon (7). Resistens er foreløpig ikke et problem i Norge, men trolig er det kun et tidsspørsmål.

Ubehandlet vil en gonoréinfeksjon kunne gi alvorlige komplikasjoner. De helsemessige konsekvensene på verdensbasis er store. «78 millioner nye gonoréinfeksjoner forekommer hvert år, og de forårsaker anslagsvis 2300 dødsfall. 467.700 til 974.900 tapte funksjonshemningsjusterte leveår skyldes gonoréassosiert sykelighet» (8). Gonoré øker i tillegg risiko for hiv-overføring med fem prosent (8).

Hos kvinner kan ubehandlet gonoré forårsake bekkeninfeksjon.

Fra 1880-årene og frem til midten av 1980-tallet ble alle nyfødte barn dryppet i øynene med lapolisopløsning på grunn av den høye forekomsten av gonoré. Det ble gjort for å forebygge gonoreisk øyeinfeksjon og mulig blindhet hos nyfødte på grunn av smitte fra mor til barn under fødsel (9).

Hos kvinner kan ubehandlet gonoré forårsake bekkeninfeksjon og gi økt risiko for kroniske magesmerter, infertilitet og svangerskap utenfor livmor. Hos menn kan gonoré gi innsnevring av urinrør, epididymitt (bitestikkelbetennelse) og prostatitt (betennelse i prostatakjertelen (1, 2, 6)).

En sjelden, men alvorlig komplikasjon er disseminert gonoré, som gir bakterier i blodet. Tilstanden kan forårsake artritt, utslett, feber og i verste fall sepsis. Komplikasjoner som endokarditt (betennelse i hjertets glatte hinne), perihepatitt (leverbetennelse) og meningitt (hjernehinnebetennelse) kan også forekomme, men det skjer heldigvis sjelden (1, 2, 6).

Kunnskapen synes mangelfull blant heterofile

Det forskes på vaksiner mot gonoré, men foreløpig er det ingen vaksiner på markedet. Dermed står vi igjen med disse forebyggende tiltakene: god informasjon, grundig smittesporing, kondom og seksuell avholdenhet. Sistnevnte er sjelden et alternativ.

Tidligere har man klart å nå frem med informasjon til spesifikke grupper. Menn som har sex med menn, med risiko for seksuelt overførbare infeksjoner (SOI), testes regelmessig for gonoré. Denne gruppen er generelt godt informert om SOI, smittemåter og behandlinger. I den heterofile populasjonen synes det som at kunnskapen om gonoré er mangelfull.

Mange vet ikke hvordan sykdommen smitter eller hvilke symptomer man skal være obs på.

Mange vet ikke hvordan sykdommen smitter eller hvilke symptomer man skal være obs på. Mange er flinke til å teste seg, men også her har vi et forbedringspotensial med å få ut informasjon. Ikke alle er klar over at man ikke alltid får symptomer ved SOI, og at det derfor er viktig å teste seg etter ubeskyttet sex med ny partner.

Mange vet ikke hvor man kan teste seg, når man bør testes eller hva man bør testes for. Derfor er det helsepersonells ansvar å sørge for at pasientene får den helsehjelpen de skal ha.

Bedre smittesporing må til

Et annet tiltak mot den økte forekomsten av gonoré er bedre smittesporing. Mange gonoréinfeksjoner oppdages i dag i primærhelsetjenesten, via digitale tjenester eller hjemmetester. Flertallet av disse pasientene henvises deretter til behandling på venerologiske eller infeksjonsmedisinske poliklinikker.

Ansvar for smittesporing ligger primært hos den som påviser infeksjonen, men dersom pasienten henvises, blir smittesporingen ofte ikke gjennomført. Behandlende instans antar at henvisende lege har utført smittesporingen, og ansvaret pulveriseres. Ved god og rask smittesporing kan smittekjeder brytes fortere, og færre risikerer å bli smittet (10).

Smittesporing for gonoré er lovpålagt.

Smittesporing for gonoré er lovpålagt. Det bør ivaretas av helsepersonell og ikke overlates til pasienten selv. Mange av våre pasienter oppgir at det er flauere å gi beskjed om gonoré til en eller flere sexpartnere enn om for eksempel klamydia.

Kondombruk ved tilfeldig sex må økes, men hvordan?

Holdninger om at alt «lett lar seg kurere» med antibiotika, og at hiv-smitte ikke lenger er en dødsdom, gjør nok at mange dropper kondom. Når vi vet at kondom er bivirkningsfritt og beskytter godt mot overføring av smitte, bør det kanskje settes inn større tiltak for å promotere økt kondombruk.

Det er fem år siden sist vi så en nasjonal kampanje for økt kondombruk. Målet med kondomkampanjer har alltid vært å sjokkere og provosere, noe den forrige kampanjen definitivt gjorde (11).

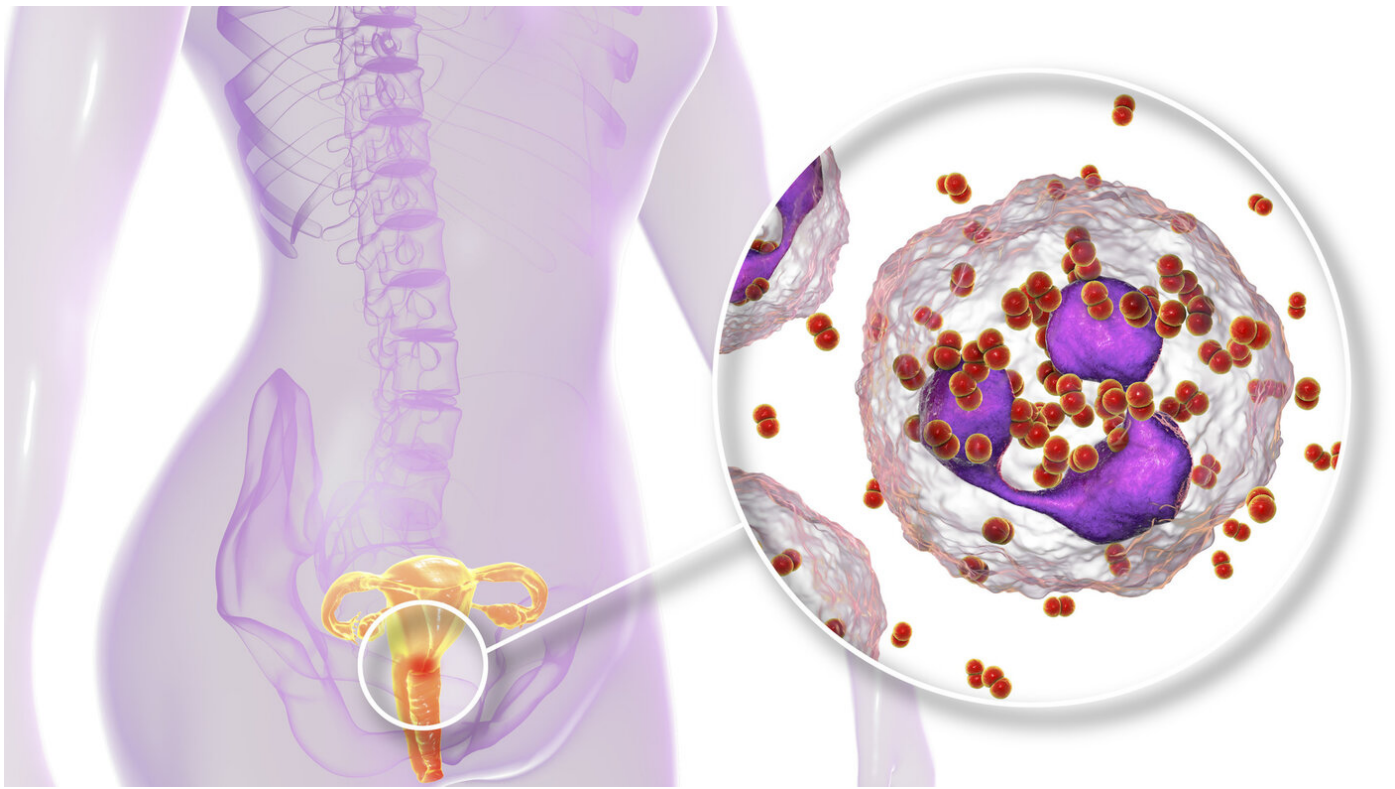
Nå står våren og sommeren for tur med russetid, økt reiseaktivitet og fadderukene. Hvis utviklingen fortsetter, kan vi få over 3000 gonorétilfeller totalt og over 1000 tilfeller blant kvinner i 2023 (12).

Nå må alle sammen på banen.

Så nå må alle sammen på banen. Helsemyndighetene, helsestasjon for ungdom, fastleger, skolehelsetjenesten, svangerskapsomsorgen og klinikker for seksuelt overførbare infeksjoner må stå sammen for å få ut informasjon. Kunnskapen, testaktiviteten og kondombruken i befolkningen må økes om vi skal ha en sjanse i kampen mot gonokokkene.

Kanskje trenger vi også drahjelp av en influenser eller flere?

Forfatterne oppgir ingen interessekonflikter.

POTENSIELT ALVORLIG: Hos kvinner kan ubehandlet gonoré føre til bekkeninfeksjon og gi økt risiko for kroniske magesmerter, infertilitet og svangerskap utenfor livmor. *Illustrasjon: Science Photo Library/NTB*

1. Folkehelseinstituttet. Om gonoré. Oslo: Folkehelseinstituttet; 2023. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/sv/smittsomme-sykdommer/seksuelt-overforbare-infeksjoner/diag/om-gonore/> (nedlastet 01.03.2023).
2. Folkehelseinstituttet. Gonoré – veileder for helsepersonell. Oslo: Folkehelseinstituttet; 2022. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/smittevernveilederen/sykdommer-a-a/gonore---veileder-for-helsepersonel/> (nedlastet 01.03.2023).
3. Rasmussen H, Haugstvedt Å. I natt får fire nordmenn gonoré. Oslo: Utposten; 2018;2. Tilgjengelig fra: https://www.utposten.no/journal/2018/2/utposten-2-2018-a-1638/I_natt_f%C3%A5r_fire_nordmenn_gonor%C3%A9%E2%80%A6 (nedlastet 08.03.2023).
4. Folkehelseinstituttet. Bekymringsfull økning i gonoré. Oslo: Folkehelseinstituttet; 17.02.2023. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nyheter/2023/bekymringsfull-okning-i-gonore/> (nedlastet 08.03.2023).
5. Folkehelseinstituttet. MSIS-statistikk. Antall tilfeller diagnostisert per år siste 20 år, fordelt på kjønn per 27.02.2023. Oslo: Folkehelseinstituttet; 2023. Tilgjengelig fra: <http://www.msis.no> (nedlastet 10.03.2023).
6. Moi H, Malthaug JM. Seksuelt overførbare infeksjoner og genitale hudsykdommer. 4. utg. Oslo: Gyldendal Akademiske; 2021.

7. Oslo universitetssykehus. Gonoré: prosedyre ved Olafiaklinikken. Oslo: Oslo universitetssykehus; 13.09.2021. Tilgjengelig fra: <https://ehandboken.ous-hf.no/document/68794> (nedlastet 08.03.2023).
8. Vincent LR, Jerse AE. Biological feasibility and importance of a gonorrhoea vaccine for global public health. *Vaccine*. 2019;37(50):7419–26. DOI: [10.1016/j.vaccine.2018.02.081](https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2018.02.081)
9. Pande H. Når sedvane gjør blind – 25 år uten Credés lappprofylakse. *Tidsskr Nor Legeforen*. 2006;126:1087–90. Tilgjengelig fra: <https://tidsskriftet.no/2006/04/medisinsk-historie/nar-sedvane-gjor-blind-25-ar-uten-credes-lappprofylakse> (nedlastet 01.03.2023).
10. Haugstvedt Å, Kveim LA. Smittesporing ved seksuelt overførbare infeksjoner i Norge gjennom 120 år. *Tidsskr Nor Legeforen*. 2022;18. DOI: [10.4045/tidsskr.21.0875](https://doi.org/10.4045/tidsskr.21.0875)
11. Ertesvåg OR. Helsedirektoratet med oppsiktsvekkende kondomkampanje. Oslo: NRK; 24.05.2018. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/norge/helsedirektoratet-med-oppsiktsvekkende-kondomkampanje-1.14053238> (nedlastet 01.03.2023).
12. Kristensen M, Djukastein BØ, Larsen KN, Karlsen IK. FHI: Kraftig økning i gonoretilfeller: – Nå må vi få de unge til å bruke kondom. Oslo: NRK; 17.02.2023. Tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/norge/fhi_-kraftig-okning-i-gonoretilfeller-_na-ma-vi-fa-de-unge-til-a-bruke-kondom-1.16300211 (nedlastet 08.03.2023).